

HET STADSRANDEN- LAB

Declaratie van de stadsrand

Kroniek #4

30 juni 2020

157 KM FIETSEN DOOR DE KREUKELZONE

Door Lotte Dijkstra

Een pulserende band rondom de stad, een dynamische zone, een verbinding, een grens, een overgangszone, een ontsnappingsroute, speeltuin, laboratorium of kraamkamer... In de stadsrand is zo veel mogelijk. De vijf ontwerpteams presenteren aan het begin van de zomer de eerste plannen voor hun deel van de stadsrand. Bovendien hebben de teams dé stadsrand van Amsterdam nu vastgesteld: een kreukelzone tussen stad en land, met daar doorheen een fietsbare route van 157 kilometer lang. Wat valt op aan dit gebied? Wat zijn de uitdagingen en de mogelijkheden?

Vier fietsen en een camera

De ontwerpteams zijn in februari 2020 aan de slag gegaan met het analyseren van vijf locaties in de stadsrand van Amsterdam. Op basis van die resultaten zijn architecten Adriaan Mout, Remi Versteeg en Joost Vos en projectontwikkelaar Erik Meijer gewapend met een GoPro

op de fiets gestapt om de door teams uitgezette route door de stadsrand in beeld te brengen. De fietsbeelden gecombineerd met de analyse leveren een unieke animatie op, die je meeneemt langs de 157 kilometer lange grens van rood en groen. De animatie laat zien waar op de kaart de fietsploeg zich bevindt. De vijf ontwerplocaties zijn weergegeven als pulserende gebieden. Met deze 'rek' in de stadsrand zijn de ontwerpteams aan de slag gegaan met hun visies voor iedere locatie.

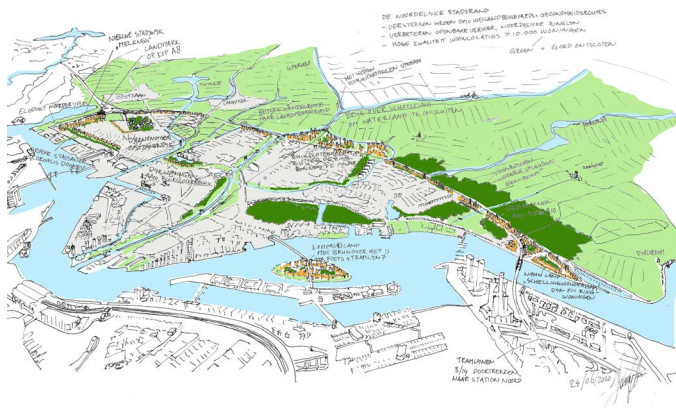

Beeld: De gefietste route start bij de Stellingwouderbrug en loopt tegen de klok in. Achtereenvolgens komen de locaties in noord, west, zuid, zuidoost en oost aan bod. Bron: ARCAM

Waterlandscheg – Buikslotermeer: een nieuw stadssilhouet

De Waterlandscheg wordt doorsneden door de A10, waardoor een harde scheiding tussen de stadswijken en de groene veenpolders is ontstaan. Het ontwerpteam onderzoekt hoe dit groengebied door weilandboulevards beter verbonden kan worden met de stad en hoe zowel rood als groen in harmonie verdicht kunnen worden.

Architect Harvey Otten: “We zien dat de Waterlandscheg eigenlijk uit zeven kleinere scheggen bestaat. In onze visie krijgen die allemaal meer betekenis. We willen deze scheggen uitvoeren als gezondheidsroutes en voorzien van landschappelijk ingerichte weilandboulevards, die vanuit de stad naar buiten lopen. Daarmee verlengen en vergroten we de stadsrand en ontstaat er een dialoog tussen de stad en het landschap, resulterend in een nieuw stadssilhouet.”

Door het veengebied weer aan te laten groeien kan water en CO2 worden opgeslagen. Daarmee komt er ook ruimte voor nieuwe stadsbossen. Langs de stadsrand ziet het team kans om ruimte te maken voor groen en waterrijk wonen, een beweging die al in gang is gezet. In Noord is op die manier ruimte voor meer dan 10.000 nieuwbouwwoningen.

Om het nieuwe stadssilhouet vorm te kunnen geven is het verbeteren van de ontsluiting van essentieel belang. Het team denkt onder andere aan de introductie van een noordelijke ringlijn. In september 2020 gaat het team kijken waar de accenten moeten worden gelegd om de visie uit te werken. Eén ding is in ieder geval zeker, zegt Otten: “Er is onwijs veel potentie in Noord!”

‘Weilandboulevards, die vanuit de stad naar buiten lopen, zorgen voor een dialoog tussen de stad en het landschap’

Team Waterlandscheg – Buikslotermeer

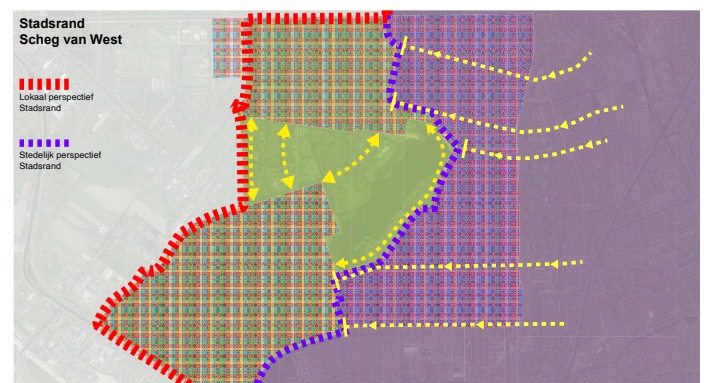
Beeld: Het team maakt ruimte voor groen en waterrijk wonen, waardoor er meer dan 10.000 nieuwbouwwoningen zouden kunnen worden gemaakt in Noord. Bron: Team Waterlandscheg – Buikslotermeer

Scheg van West – Geuzenveld: Stadsrand van perspectieven

In de Scheg van West bepaalt je perspectief - lokaal of stedelijk - waar de stadsrand precies loopt. Vanuit het stedelijk perspectief wordt de stadsrand bepaald door het type bebouwing, de infrastructuur en het programma. Vanuit de stad gezien ligt de stadsrand daarom vóór de Sloterplas. Als die stadsrand wordt overgestoken richting de tuinsteden, wordt de stadsrand heel anders ervaren: voor de bewoners van de Westelijke tuinsteden ligt de stadsrand pas voorbij de Sloterplas en de sportvelden in dit gebied. Daarom is het team van de Scheg van West een strategie aan het ontwikkelen om die eerste, harde barrière te laten vervagen. Architect Ahmed Oued Hadj: “In het gebied zijn nu vooral barrières door het programma en de onaantrekkelijke infrastructuur. Door binnen dit gebied de verbindingen te versterken, kunnen we het stedelijke en lokale perspectief een laten worden.”

Met behulp van stedelijke acupunctuur ziet het team kansen om de relatie tussen de stadsrandzone en het aanpalende gebied te verstevigen. Oued Hadj: “We willen de kwaliteiten van de zone duiden en meer de wijk intrekken. Misschien kunnen we het gebied wel radicaal

vergroenen met een nieuw stadsbos en grotere parken.” In het najaar neemt het team een paar onderzoekslocaties onder de loop om een bredere strategie op te kunnen stellen.

Beeld: De paarse kaders geven het stedelijk perspectief weer. De rode kaders laten zien dat de lokale bewoners de stadsrand als grens tussen stad en land op een heel andere locatie ervaren. Bron: Team Scheg van West – Geuzenveld

Amsterdamse Bosscheg – Zuidas: HyperEdge

De Amsterdamse Bosscheg grenst aan Schiphol en de Haarlemmermeerpolder, de Zuidas en het Amsterdamse Bos. Architect Misja van Veen vertelt dat het team vooral in de grens tussen het Amsterdamse Bos en de Schiphol geïnteresseerd is: “Die is het minst gedefinieerd. Het is geen overgangszone tussen rood en groen, maar een overlap. In functie is het stedelijk, met een vliegveld, goede bereikbaarheid en bebouwing, maar de beleving van het gebied is groen.” Is dit gebied nog onderdeel van de scheg? Is een scheg altijd omringd door bebouwing? Of kan de scheg ook helemaal doorlopen tot buiten de stad en omringd worden door landschap?” Die diversiteit en ambiguïteit vindt het team de kwaliteit van de stadsrand. Er is ruimte voor minder regulering en meer diversiteit.

Met het concept ‘HyperEdge’ verhoogt het team zowel de rode als de groene druk in de stadsrand. In het plan wordt voorgesteld het Amsterdamse Bos sterker te definiëren en in te zetten op meer diversiteit in gebruik. Door een koppeling te maken met de rand van Schiphol wordt de rand een aantrekkelijke locatie voor nieuwe ontwikkelingen. Van Veen: “Normaal gesproken beweegt de stadsrand mee met de groei van steden, waardoor de

‘Door de permanente geluidsbron van Schiphol zal deze locatie nooit echt verstedelijken en ontstaat een permanente stadsrand.’

Team Amsterdamse Bosscheg – Zuidas

Beeld: In de Amsterdamse Bosscheg kan de overlap tussen groen en rood worden uitgebuit om een zone voor creativiteit en innovatie te creëren. Bron: Team Amsterdamse Bosscheg – Zuidas

Amstelscheg – Amstelkwartier: kraamkamer voor de stad van straks

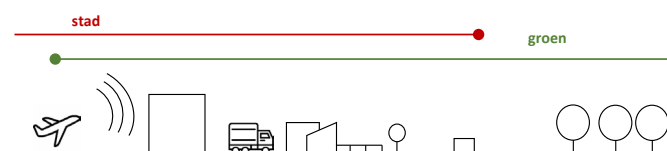
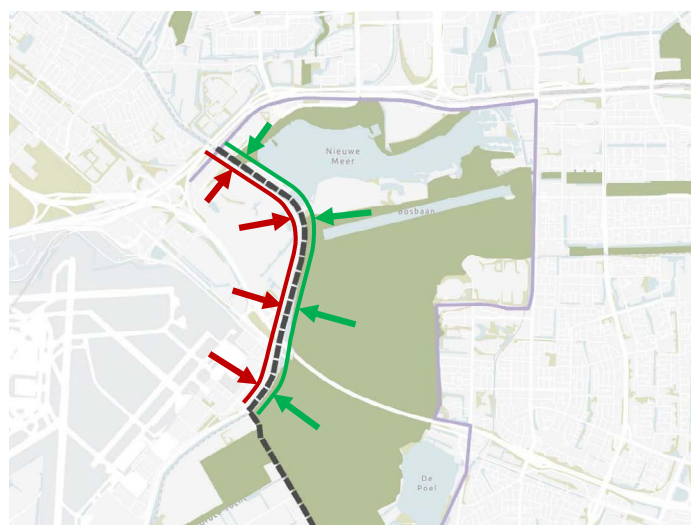
Wat heeft het landschap van de Amstelscheg te bieden? Welke materialen zijn daar te halen? Wat zouden studenten van dit gebied kunnen leren? Deze vragen probeert het team van de Amstelscheg te beantwoorden. Architect Marjan van Herpen: “Wij zien de stadsrand als een kraamkamer voor de stad van straks. Samen met het ROC werken we aan het gebied, waar ruimte om te ontdekken centraal zou moeten staan.” Het team

‘In de Scheg van West moeten we het lokale en stedelijke perspectief met elkaar verbinden’

Team Scheg van West - Geuzenveld

specifieke kwaliteit van de stadsrand in de loop van de tijd elke keer opschuift. Door de permanente geluidsbron van Schiphol zal deze locatie nooit echt verstedelijken. Zo ontstaat de unieke kwaliteit van een permanente stadsrand. Net als een staande golf, altijd in beweging, maar toch in een dynamisch evenwicht. De ideale zone voor creativiteit en innovatie.”

In de verdere uitwerking zal specifiek aandacht zijn voor de vraag hoe stedenbouw en architectuur ingezet kunnen worden om kaders voor vrijheid te genereren. Welke ruimtelijke ingrepen creëren een flexibele en vrije omgeving met behoud van samenhang en kwaliteit?

bekijkt het gebied op twee manieren. Enerzijds werken ze samen met meerdere docenten van het ROC aan het concept ‘de pannenkoekenfabriek’. Van Herpen: “Deze fabriek maakt de cycli van voedsel, water, afval en energie inzichtelijk voor de studenten, die hier kunnen leren en werken. In samenwerking met bedrijven zouden de grondstoffen voor de fabriek uit de scheg te halen moeten zijn en moeten de diverse cycli binnen de scheg gesloten

worden." Anderzijds is het team ook bezig met een visie voor de scheg als geheel. Vanuit het landschap kan de scheg worden gezien als een hybride stadsrandzone, met een harde rand van bebouwing en daaraan vast een zachte experimenteerruimte. Het team pleit ervoor de locatie te zien als Amstelschegpark, met meer ruimte voor waterberging, een dijklichaam voor afscherming van de snelweg, een geweldige parkstructuur en een gezonder veenweidegebied.

Na de zomer gaat het team verder met het uitwerken van een visie voor de komende vijftig jaar. Over de grenzen van de aanpalende gemeenten heen onderzoeken ze hoe het landschap beter tot zijn recht kan komen en toegankelijker kan worden gemaakt vanuit de stad. Van Herpen verklaart alvast: "Daarbij doen we rigoureuze uitspraken over het verkeer, om ruimte te maken om vanuit de stad de scheg te kunnen benaderen."

'De Amstelscheg is een hybride stadsrandzone, met een harde rand van bebouwing en een zachte experimenteerruimte daartussen.'

Team Amstelscheg – Amstelkwartier

Beeld: Het Amstelschegpark biedt ruimte aan waterberging, een dijklichaam voor afscherming van de snelweg, een geweldige parkstructuur en een gezonder veenweidegebied. Bron: Team Amstelscheg – Amstelkwartier

Beeld: In de meerkeuze-stad bestaat de stadsrand uit wijken met verschillende identiteiten, los van de stad (rood en oranje) en de omringende dorpen (geel). Bron: Team Diemerscheg – Amsterdam Zuidoost

Diemerscheg – Amsterdam Zuidoost: de meerkeuzestad

Het team van de Diemerscheg is vooral aan het denken gezet door de vraag wat het economisch perspectief en de ontwikkelpotentie voor Amsterdam Zuidoost is, vertelt architect Jannie Vinke. "Dat hangt af van de nabijheid van stedelijke voorzieningen, de bereikbaarheid van werklocaties en de nabijheid van groen. In de Diemerscheg zien we een overlap van deze criteria: het centrum is op fietsafstand, het landschap is dichtbij en ook de economische bereikbaarheid is goed. Maar er zijn ook plekken aan te wijzen die aan geen van de criteria voldoen. Welke potentie heeft deze contramal?" Het team concludeert dat de plekken buiten de stedelijke identiteit kunnen worden gedefinieerd aan de hand van de mobiliteit op die plekken. In het stadscentrum zie je vooral fietslogica, in de dorpen eromheen is de mobiliteit rondom lopen georganiseerd. In de gebieden ertussenin, in de stadsrand dus, lijkt de mobiliteit vooral te worden overheerst door de auto en het OV. Vinke: "De Diemerscheg kan mede daardoor symbool worden voor de meerkeuzestad, waarin niet wordt geleund op het stedelijke centrum of het dorpse karakter erbuiten."

‘De Diemerscheg kan symbool worden voor de meerkeuzestad, waarin niet wordt geleund op het stedelijke centrum of het dorpse karakter erbuiten’

Team Diemerscheg – Amsterdam Zuidoost

De locatie kent met een eigen identiteit en eigen idealen eigenlijk veel verschillende identiteiten: eigen kleine wijkjes.”

Na de zomer gaat het team kijken hoe ze de sub-urbane wijken zonder economische potentie voor hyperstedelijke ontwikkeling kunnen vormgeven. De bereikbaarheid van de omliggende groengebieden kan daarbij een startpunt zijn. Vinke: “In het landschap van de meerkeuzestad bieden de vele identiteiten ook potentie voor de toekomst. De vraag is hoe we dat kunnen doorontwikkelen.”

De grenzen voorbij

Het valt op dat alle teams zich richten op de grens tussen de stad en de groene scheggen. Tot waar kunnen de scheggen worden verlengd? Tot waar kan je de stad laten uitdijen? De animatie van de stadsrand laat ook zien dat er een glijdende schaal is in de overgang tussen stad en land. Hoe gaan verschillende gemeentes daarmee om?

Met die vragen in het achterhoofd gaan de ontwerpteams in september 2020 de stadsrand in. De ideeën worden verder uitgewerkt en getest in lokale ateliers, waarbij lokale klankborggroepen en projectpartners meedenken en reageren op de plannen. Op 25 september worden de visies gepresenteerd. Eén ding is in ieder geval zeker: die gaan de traditionele stadsgrens ver voorbij.

De ‘Declaratie van de stadsrand’ werd op 30 juni 2020 online gepresenteerd in het kader van de ontwerpstudie ‘Het stadsranden-lab’.

Organisatie

- Indira van 't Klooster, directeur ARCAM
- Jutta Hinterleitner, programmamanager BNA Onderzoek
- Manon Mastik, assistent programmanager BNA Onderzoek

Teams

- Team Waterlandscheg – Buikslotermeer: Harvey Otten, Harvey Otten Architectuur; Saline Verhoeven, Landschap Noord-Holland; Bas Kok, Olivia media; Joost Vorstenbosch,

XOOMlab; André Langenberg, BERGcs.

- Team Scheg van West – Geuzenveld: Ahmed Oued Hadj, Dutch Architect BV; Ahmed Baadoud, voormalig Stadsdeelvoorzitter; Wouter Pocornie, 26H.
- Team Amsterdamse Bosscheg – Zuidas: Misja van Veen, Dana Behrman, Maria Zafeiriadou en Cadgas Delen, UNStudio; Maarten Ouboter, Waternet; Christopher Hendrik en John de Vries, Rademacher / De Vries; Peppie Wiersma, LUDWIG.
- Team Amstelscheg – Amstelskwartier: Marjan van Herpen en Claudia Temperilli, Clubhaus Architecten; Machiel Spaan, M3H; Robert Koerts, ROC Amsterdam; Remco Rolvink en Berrie van Elderen, bureau VE-R.

- Team Diemerscheg – Amsterdam Zuidoost: Jannie Vinke, ANA architecten; Gert Jan Wisse, Bureau B+B; Walter Dresscher, De Natuurlijke Stad; Lars Mosman, DubbelL buurtontwikkelaars; Esther Vlaswinkel, SVP.

Fietsploeg: Adriaan Mout, LEVS; Erik Meijer, Synchroon; Remi Versteeg; Space Encounters; Joost Vos, Benthem Crouwel Architects.
Animatie: Pepijn Borgwat, Synergique; Bas van Vuurde; Niels Bik, The Bik Picture.

Meer informatie over de ontwerpstudie Het stadsranden-lab is te vinden op www.bna-onderzoek.nl en op www.ARCAM.nl

BNA ONDERZOEK

Praktijklab voor slimme ruimtelijke ideeën

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

